

ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

У статті розглянуто основні засади формування і реалізації державної інформаційної політики. Запропоновано напрями вдосконалення державної інформаційної політики України, у відповідності до наявних викликів, загроз та сучасних тенденцій розвитку глобального інформаційного простору.

Ключові слова: *державна інформаційна політика, інформаційна безпека, інформаційний простір, інформаційне законодавство.*

The article reviews the basic principles of the formation and implementation of state information policy. Outlines the directions of improvement of state information policy of Ukraine, according to the current challenges and current trends in the global information space.

Keywords: *state information policy, information security, information space, information legislation.*

В статье рассмотрены основные принципы формирования и реализации государственной информационной политики. Предложены направления совершенствования государственной информационной политики Украины, в

¹ кандидат юридичних наук, асистент кафедри адміністративного та фінансового права, Львівський національний університет імені Івана Франка

² кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

соответствии с имеющимися вызовами, угрозами и современными тенденциями развития глобального информационного пространства.

Ключевые слова: *государственная информационная политика, информационная безопасность, информационное пространство, информационное законодательство.*

Актуальність проблеми. Становлення інформаційного суспільства в Україні обумовило прискорення темпів розвитку мережі Інтернет. За останні роки кількість користувачів Інтернет в Україні значно зросла. Це свідчить про те, що дедалі більше громадян стає активними учасниками інформаційних відносин. Інтенсивність розширення аудиторії споживачів інформації спонукає до вирішення найбільш гострих проблем сучасності: забезпечення конструктивного і безпечного використання національного інформаційного простору, розробки і реалізації комплексу політичних, правових, економічних, соціально-культурних та організаційних заходів держави, спрямованих на забезпечення конституційного права громадян на доступ до інформації, тобто формування державної інформаційної політики, яка б повною мірою відповідала сучасним реаліям.

Сьогодні в Україні сформульовано й законодавчо закріплено основні принципи, завданнята стратегічні напрями державної інформаційної політики, сформовано державні інститути відповідноїкомпетенції, ухвалено цілу низку концепцій, програм і планів дій. Проте, інформаційна політика держави характеризуєтьсярізноспрямованістю, нескоординованістю діяльностірізних відомств, непослідовністю та непрозорістю вреалізації запланованих заходів. Зважаючи на ці обставини, Україну не можна віднести до інформаційно незалежних держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних вітчизняних дослідженнях окремі теоретичні та практичні аспекти формування і реалізації державної інформаційної політики розглянутіІ. Арістовою, Л. Губерським, В. Івановим,Є. Камінським, О. Литвиненком, Є. Макаренком,А. Москаленком, Г.

Почепцовим, С. Чукут, Ю. Шемчушенком, В. Гавловським, А. Марущаком, О. Юрченком тощо. Проте, основні завдання державної інформаційної політики потребують подальшого дослідження. Аналіз запропонованих вище зазначеними авторами положень щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні спонукав до формування основних напрямів вдосконалення правового забезпечення державної інформаційної політики України.

Метою даної статті є визначення основних напрямів формування та вдосконалення правового забезпечення державної інформаційної політики України.

Виклад основного матеріалу.Сьогодні державна інформаційна політика спрямована на розбудову якісно нового вітчизняного інформаційного суспільства, що є запорукою політичного і соціально-економічного руху України вперед, зміцнення її статусу, як незалежної держави [1]. Значну кількість питань, пов'язаних із розвитком інформаційного суспільства, досі не врегульовано на законодавчому рівні. Це стосується, зокрема, проблем інфраструктури, діяльності ЗМІ, інформаційно-аналітичних установ тощо. Суттєвим недоліком чинного інформаційного законодавства є те, що воно носить надто загальний характер, не визначає способи врегулювання проблем, що виникають під час використання інформаційного простору. Також залишається недосконалим понятійний апарат, що значно ускладнює реалізацію завдань та взаємодію суб'єктів інформаційної сфери.

В Україні відсутнє правове регулювання функціонування міжнародних інформаційних систем, однією з яких є мережа Інтернет. Продовжує зберігатися неповнота правового регулювання питань інформаційної безпеки, що, в свою чергу, породжує нові виклики і загрози національній безпеці України. Особливо ситуація загострюється під час міжнародного інформаційного обміну через глобальні соціальні мережі, що посилює вплив електронних і друкованих ЗМІ на соціально-політичне та культурне життя країни, моральний стан суспільства тощо [2, с.62].

Надзвичайно важливо створити підґрунтя для формування стабільного і безпечного інформаційного простору в Україні, а також необхідні умови для його інтеграції в світовий інформаційний простір. Держава повинна здійснювати заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави, приділяти увагу суттєвому розширенню переліку вітчизняних інформаційних послуг для населення, забезпеченню правового регулювання відносин у національній інформаційній сфері. В рамках державної інформаційної політики важливо зосередитись на формуванні в середовищі користувачів таких загальнообов'язкових норм поведінки, як інформаційна культура та відповідальне ставлення до використання інформаційного простору. Реалізація цих завдань передбачає удосконалення системи управління всіма видами інформаційних ресурсів та інформаційно-телекомунікаційною інфраструктурою, надання державної підтримки процесу формування ринку інформаційних технологій, засобів та продукції. Подальшого удосконалення потребують форми і напрями співпраці держави з електронними і друкованими мас-медіа.

Метою державної інформаційної політики має стати побудова в країні демократичного інформаційного суспільства, інтегрованого у світове інформаційне співтовариство. Для реалізації цього завдання необхідно сконцентрувати зусилля на формуванні необхідних умов і механізмів, спрямованих на створення, розвиток й забезпечення ефективного використання інформаційних ресурсів у всіх сферах діяльності.

В числі пріоритетних завдань державної інформаційної політики має бути створення сприятливих умов для формування, розвитку, модернізації і використання національних інформаційних ресурсів, інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури та технологій[2, с. 74]. Цьому має передувати детальний аналіз наявної нормативно-правової бази та визначення шляхів і напрямів її удосконалення з урахуванням сучасних реалій. Необхідно окреслити основні засади і механізми проведення обліку інформаційних ресурсів, створених за рахунок держбюджету, та критерії для об'єктивної

оцінки їх якості й можливостей. Також слід подбати про реформування інформаційного забезпечення в системі органів державної влади.

Інформаційна політика держави повинна сприяти розвитку вітчизняного ринку інформаційних і телекомунікаційних систем та технологій, орієнтованих на роботу у внутрішніх комп'ютерних мережах. Для цього необхідно удосконалити механізми та віднайти ресурси щодо забезпечення державної підтримки перспективних вітчизняних досліджень, спрямованих на створення власних інформаційних і телекомунікаційних систем та технологій. Особливої уваги потребує удосконалення практики визначення перспективних наукових розробок з метою їх подальшого фінансування з бюджету та забезпечення мінімального впливу людського фактору на прийняття таких рішень.

Важливе місце в державній інформаційній політиці має відводитись нормативному регулюванню функціонування в Україні міжнародних інформаційних систем, а також електронних і друкованих засобів масової інформації. Необхідно забезпечувати вільний обіг інформації та конституційне право громадян на її пошук, отримання, виробництво і розповсюдження. На особливу увагу заслуговує розвиток співпраці держави з мас-медіа, оскільки ЗМІ найчастіше є первинними джерелами інформації і виконують роль важливої соціальної інституції в реалізації державної інформаційної політики. Існує нагальна потреба в розробці правових, економічних і організаційних механізмів для забезпечення в діяльності ЗМІ балансу інтересів особистості та держави, недопущення їх монополізації, сприяння ефективному виконанню функції об'єктивного і неупередженого інформування суспільства про події внутрішнього та міжнародного життя. Також потребують регулювання проблеми, пов'язані з доступом до інформації журналістів, правовою охороною особистої таємниці в ЗМІ, захистом громадян і суспільства від недостовірної і недобросовісної інформації. В процесі формування та вдосконалення інформаційної політики держави необхідно на законодавчому рівні унеможливити підпорядкування ЗМІ будь-яким кон'юнктурним інтересам, вжити заходів щодо недопущення спроб вчинення на них тиску, а також спроб

надання суб'єктами інформаційних відносин для мас-медіа неповної, викривленої або недостовірної інформації.

Варто зазначити, що все більшої актуальності набуває проблема визначення в державній інформаційній політиці засад протидії зовнішньому впливу на внутрішньополітичну ситуацію в Україні. Сьогодні виникла необхідність посилення державного контролю за діяльністю міжнародних неурядових організацій, що існують за рахунок засобів і ресурсів, у тому числі фінансових, наданих урядами іноземних держав чи їх структурами[3, с. 116].Протягом усіх років незалежності, в умовах динамічного розвитку міжнародної політичної обстановки і загострення суперництва між провідними центрами сили за посилення свого глобального і регіонального впливу, однією з найбільш значущих загроз національній безпеці України в інформаційній сфері постає здійснення іноземними державами негативного інформаційно-психологічного впливу, через проведення інформаційних акцій, операцій, кампаній. Іноземні суб'єкти інформаційних відносин часто здійснюють потужний негативний інформаційно-психологічний вплив на Україну, шляхом поширення тенденційної, неповної або упередженої інформації. Варто зауважити, що інтенсивність такого впливу не залежить значною мірою від політичних сил, що знаходяться при владі в Україні, а обумовлена насамперед прагненням керівництва іноземних держав впливати на зовнішню та внутрішню політику нашої держави, а також має під собою політичне та економічне підґрунтя, продиктоване прагматичними підходами до забезпечення власних національних інтересів[4].

За характером здійснення зовнішнього інформаційно-психологічного впливу на Україну іноземні держави можна виокремити в дві групи: групу ситуативного впливу та групу постійного впливу. До групи ситуативного впливу можна віднести більшість західних держав, інформаційні впливи на Україну яких здебільшого стосуються євроінтеграційних перспектив України, внутрішньополітичної та економічної ситуації в нашій державі, російсько-українських відносин, деяких аспектів трактування історії тощо. До країн, що

здійснюють постійний і найбільш інтенсивний інформаційно-психологічний вплив на Україну, слід віднести насамперед Російську Федерацію (що особливо яскраво засвідчили події початку березня 2014 року та загострення україно-російських відносин) [5], а також Румунію та Угорщину.

Вдосконалення правового забезпечення державної інформаційної політики передбачає формування нормативно-правової бази, спрямованої на регулювання інформаційних відносин у суспільстві, забезпечення рівності всіх учасників інформаційної взаємодії та контролю за дотриманням законодавства у цій сфері. Важливою проблемою залишається певна несистемність державної правової політики в інформаційній сфері, зокрема, з огляду на те, що переважно законодавчі акти ухвалюються з метою вирішення тактичних завдань без урахування стратегічних орієнтирів та об'єктивних українських умов. Окрім того, частина інформаційних відносин регулюється підзаконними, а іноді й відомчими нормативними актами[6]. Потребує уточнення перелік підстав для обмеження доступу до інформації та визначення персональної відповідальності службових і посадових осіб як за розголошення конфіденційної, так і за обмеження доступу до відкритої інформації. Необхідно передбачити способи і механізми захисту суспільства від неправдивої, викривленої чи недостовірної інформації, що поступає через ЗМІ. Також має бути законодавчо врегульована відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері.

Варто наголосити, що нормативно-правова база у сфері регулювання розвитку інформаційного суспільства і заходи щодо формування державної інформаційної політики мають повною мірою узгоджуватися із завданнями в сфері інформаційної безпеки, практикою забезпечення збереження державної таємниці, захисту інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури та інформаційних ресурсів від кібератак й інших загроз в інформаційному просторі. Важливо створити сприятливі умови для удосконалення вітчизняних систем інформаційного захисту, що набуває особливої актуальності у зв'язку з розширенням інформаційного обміну за допомогою мережі Інтернет. Існує нагальна потреба щодо напрацювання узгоджених правил і процедур захисту

національних інтересів України в процесі інтегрування в міжнародні інформаційні мережі.

З огляду на те, що державна інформаційна політика здійснює суттєвий вплив на різні сторони громадського життя, необхідно запровадити ефективну систему своєчасного виявлення та протидії небезпеці використання нових інформаційних технологій для створення реальних та потенційних загроз національній безпеці України [7].

Стратегія розбудови інформаційного суспільства України повинна передбачати активну співпрацю в цій галузі з іншими державами. Доцільно здійснити комплекс заходів, спрямованих на забезпечення інтересів країни в міжнародному інформаційному обміні та забезпечення безпеки національних інформаційних ресурсів й інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури.

Висновки. Державна інформаційна політика повинна закласти основи для вирішення фундаментальних завдань розвитку суспільства, головними з яких є формування єдиного інформаційного простору України та її входження у світовий інформаційний простір, гарантування інформаційної безпеки особистості, суспільства й держави. Крім того, велика увага повинна приділятися формуванню демократично орієнтованої масової свідомості, становленню галузі інформаційних послуг, законодавчому регулюванню суспільних відносин, у тому числі пов'язаних з одержанням, поширенням і використанням інформації.

Таким чином, врахування вищезазначених проблем при визначенні основних засад формування і реалізації державної інформаційної політики сприятиме посиленню безпеки держави в політичній, економічній та соціальній сферах, стане дієвим засобом протидії загрозам національній безпеці України.

Література:

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року № 537-V // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. - № 12. - ст.102.
2. Почепцов Г.Г. Інформаційна політика [Текст] : навч. посіб. / Г.Г. Почепцов, С.А. Чукут . – К. : Вид-во УАДУ , 2002. – Ч. 1. – 88 с.
3. Поляруш А.А. Украина : эволюция «революций» / А.А. Поляруш, А.М. Юрченко. – К. : Саммит – книга, 2013. – 219 с.
4. Щодо окремих напрямів вдосконалення державної інформаційної політики України. Аналітична записка : Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1489/>
5. Щодо інформаційно-психологічної складової агресії Російської Федерації проти України (за результатами подій 1-2 березня 2014 року) // <http://www.niss.gov.ua/articles/1476/>
6. Проблеми інформаційного законодавства України в сфері створення, поширення та використання інформації та шляхи їх вирішення. Аналітична записка: Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1189/>
7. Нормативно-правові та методологічні засади упорядкування інформаційних відносин : наук.-метод. посіб. / авт. кол. : В. Брижко (наук. керівник проекту), В. Цимбалюк, М. Швець; [за ред. В. Тація, В. Тихого, М. Швеця]. – К. : ТОВ «Пан Тот», 2009. – 324 с.